

Dnr: 14002

Remissyttrande

Förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan

Kungl. Musikaliska akademien har beretts möjlighet att svara på rubricerad remiss (Svenska kyrkans utredningar 2012:2).

Akademiens grundläggande intresse i denna process är att se till den musikaliska kulturarvsaspekten, med lika betoning på det befintliga kulturarvet och det framtida, alltså den musik som skapas idag och i morgon. Akademien inriktar sig därför på att i första hand kommentera dessa aspekter.

Även i nätenkäten kommer akademien att endast besvara de frågor som berör musiken.

Kungl. Musikaliska akademien avvisar bestämt

Kyrkohandboksförslaget i dess helhet.

Nedan beskrivs i tre sammanfattande huvudpunkter grunderna för detta avvisande.

En utförligare analys följer sedan.

De processer som har lett fram till Kyrkohandboksförslaget kan inte anses som acceptabla, varken ur vetenskaplig, musikalisk eller kulturell synvinkel.

Trots att Kyrkohandboksförslaget är ett till lika delar musikaliskt och teologiskt dokument har den musikaliskt utbildade expertisen varit kraftigt underrepresenterad i arbetet. Detta kan möjligen ses som en avspeglning av det faktum att kyrkomusiken nästan helt saknar representation i kyrkans högsta ledning på nationell nivå. Inte heller har grunderna för det slutliga urvalet av musiksakkunniga och av medverkande tonsättare angivits. Kraftiga skillnader mellan Kyrkostyrelsens direktiv och den faktiska processen existerar också, helt okommenterade. Handbokskommittén har inte

— KUNGL. MUSIKALISKA —
— AKADEMIEN —

heller gjort sig tillgänglig för att delta i det normala akademiska samtalet kring hymnologiska och kyrkomusikaliska frågor, vilket förstärker bilden av en sluten process.

Vården av det befintliga kulturarvet har inte skett med tillräcklig vetenskaplig och konstnärlig omsorg.

Den nuvarande kyrkohandboken är ett samlat dokument med lager från olika epoker i den svenska kyrkomusikens historia. Efter oredovisade ändringar och utelämnanden har Kyrkohandboksförslagets Serie A blivit den del som ska föra detta arv vidare in i framtiden, helt utan musikvetenskaplig värdering. Utarmningen av innehållet i Serie A innebär att samhörigheten med den världsvida kyrkan och med tidigare generationer kristna försvagas.

Kyrkohandboksförslaget stänger dörren för musikaliskt nyskapande.

I stället för att i dagens mångspråkiga och mångkulturella samhälle öppna dörren på vid gavel för nyskapande har man ställt samman ett antal serier som på ett inte närmare beskrivet sätt ska representera modernitet och tillgänglighet. Särskilt iögonenfallande är att musiken i serierna B-E till allra största delen är skriven och bearbetad av en snäv krets inom kyrkan redan etablerade personer. Denna musik, utvald enligt processer som inte tillfredställande redovisats, kommer att bli normerande eftersom det är den enda som får användas i formen Högmässa som huvudgudstjänst. Vill man använda annan musik måste man fira huvudgudstjänsten enligt annan ordning eller inhämta dispens från Domkapitlet. Ett sådant auktoritärt handlag med nyskapandeprocesserna vittnar inte om en djupare förståelse för mångfaldstanken.

Enligt Kungl. Musikaliska akademien vore det en bättre väg att med kunskap och omsorg revidera och komplettera den nuvarande handboken för att säkerställa att angelägen kyrkomusik blir tillgänglig för dagens och framtidens gudstjänstfirare. Till detta arbete borde fogas en textdel med reviderade och nyskrivna texter som sedan fritt kunde tonsättas och användas som likaberättigad musik i den svenska högmässan. Om man vid en senare tidpunkt skulle vilja införliva en del av denna nya musik med kyrkohandboken kunde - med utgångspunkt i vad som visat sig vara omtyckt och bärkraftigt - en kompetent och välförankrad urvalsprocess inledas.

Fördjupade principiella synpunkter

Försöksverksamhet har inte genomförts

Någon försöksverksamhet genomfördes inte innan förslaget skickades ut på remiss, trots att detta ingick i arbetsgruppernas utvidgade uppdrag från 2009.

[”Kyrkostyrelsen beslutade den 8 december 2009 att genomföra en mer genomgripande revision av Den svenska kyrkohandboken, samt att den skulle föregås av försöksordningar för huvudgudstjänsten”, Kommentarsvolymen, s. 13].

Vi finner dessvärre att den forcerade arbetsgången tydligt märks i slutresultatet. (Enligt de egna

dokumenterna utfördes det musikaliska arbetet huvudsakligen så sent som 2011 och 2012, precis innan Kyrkohandboksförslaget gick ut på remiss). Man har som mest haft två musiksakkunniga (och från början bara en). Vid akademiens remissvarsgrupps möte med Ärkebiskopen och handläggare på Kyrkokansliet i december 2013 uppgavs att musikrepresentanterna i expertgruppen valts ut ”genom personkännedom”, vilket vi finner häpnadsväckande. Allt för få har fått ta ansvar för slutresultatet – och dessutom under stor tidspress. En av de två sakkunniga på musikområdet har också under remissåret offentligen meddelat att han inte kan stå bakom Kyrkohandboksförslaget (se Lars Åberg i *Kyrkomusikernas tidning* 2013:12). Detta måste tas på stort allvar och beaktas principiellt vid sidan av remissammanställningen.

Viktiga institutioner saknas bland remissinstanserna

Vi noterar i utskickslistan över institutioner som ombeds inkomma med remissvar att två av landets största utbildare av kyrkomusiker (Kungliga musikhögskolan, Stockholm och Högskolan för scen och musik, Göteborg), liksom alla folkhögskolor som ger Svenska kyrkans kantorsutbildning (förutom Geijerskolan) saknas. När vi under februari 2013 vände oss till Kyrkokansliet för en förklaring till detta uppseendeväckande förhållande, blev svaret att man använt sig av remissutskickslistan från det refuserade Kyrkohandboksförslaget 2000. Även detta indikerar att arbetsprocessen har varit forcerad och ogenomtänkt. Såvitt vi erfar har Kyrkokansliet vid årsskiftet 2013-2014 fortfarande inte kontaktat de utelämnade institutionerna med erbjudande om att lämna in remissvar.

Musikserie A är en otillfredsställande bearbetning av nuvarande Kyrkohandbok

Vi finner det anmärkningsvärt att man inte genomfört någon revidering av den traditionella musiken i Serie A, utan okritiskt övertagit dessa melodier och texter i helt obearbetad form. Däremot finns en rad omotiverade och okommenterade strykningar i serie A (dessa behandlas ingående bl.a. i en artikel i *Hymnologi: Nordisk tidskrift*, 2013:3-4). Att sammanställa en serie med Svenska kyrkans traditionella musik (accentus-sång, concentus-sång och koraltradition) är ett lika viktigt och dagsaktuellt arbete som urvalet av ny musik i övriga serier, och i vissa avseenden är det musikaliska materialet i nuvarande kyrkohandbok vetenskapligt och filologiskt föråldrat utifrån dagens

forskningsläge. Därtill är satserna till förekommande melodier i hög grad präglade av sin tid, och riskerar därför att låsa fast de äldre melodierna i det förra seklets estetik, snarare än att vara traditionella och levande i ordens egentliga betydelse.

Svenska kyrkan är en del av den världsvida kristna kyrkan, vars gudstjänstfirande har gemensamma rötter. Den liturgiska musiken är en stor del av detta arv och skapar samhörighet och identifikation mellan systerkyrkorna. Många tonsättare har genom tiderna använt sig av kyrkans liturgiska melodier för att skapa musik som blivit en del av vårt gemensamma kulturarv - både inom och utom kyrkan.

Att rensa ut stora delar av vår äldsta liturgiska musik i Kyrkohandboken är detsamma som att ännu en gång vitmåla våra kyrkor. Vi tappar därigenom kontakten med vårt gemensamma musikaliska och liturgiska arv.

Denna synpunkt kan exemplifieras med följande för många kyrkor gemensamma liturgiska element som saknas i det nya förslaget:

1. Introitussången försvinner som moment i den nya Kyrkohandboksförslaget. Därmed bryts såväl en stark tradition som knyter Svenska kyrkan till systerkyrkorna i världen, som en ekumenisk process som pågått under 1800- och 1900-talen .
2. Lutherska kyrkors Gloria och Laudamus framför andra: "Allena Gud i himmelrik", samt Gloria- och Laudamussatserna ur "Missa de angelis" (en av de i världen mest sjungna mässorna) finns, som en konsekvens av Kyrkohandboksförslaget, bara som indirekt hänvisning till nuvarande psalmbok (med den problematiska och otillräckligt definierade benämningen "lovpsalm"). Därmed skjuts deras vidare öde i Svenska Kyrkan till framtida psalmboksarbete.
3. De liturgiska melodier för ordinarier, vilka i sin medeltida form sjungs under fastan i kyrkor över hela världen har strukits till förmån för artonhundratalsvarianter i obearbetad form.

Många fler exempel på drastiska strykningar utan argumentation i kommentarsvolymen skulle kunna anföras.

Vi föreslår alltså i första hand att Serie A - med erforderlig konstnärlig, historisk och vetenskaplig kompetens - omarbetas till en ny serie med musik i den svenska kyrkans rika äldre tradition.

Detta innebär ett omfattande arbete. Om en sådan omarbetning dock inte genomförs måste i alla fall enligt vår mening Serie A strykas och ersättas av nuvarande kyrkohandbok så som den står. Serie A är en otillfredsställande och helt opåkallad reduktion utan egentlig revision, men med stora problem (exempelvis i de nya prefationerna). Mässans struktur är så likartad att all musik ur nuvarande kyrkohandbok utan svårighet kan användas i den nya ordningen för Högmässa.

Urvalsprocessen till musikserierna B-E är alltför snäv och saknar förankring

Processen för framtagandet av ny mässmusik till serierna B, D och i viss mån C (och där främst prefationerna) kan kritiseras ur rent principiell synpunkt. Kyrkohandboksförslagets arbetsgrupp, med som mest två musikansvariga, har beställt hela serier av musik för mässordinariet av två utvalda tonsättare och infogat deras

musik direkt i förslaget (möjligen med vissa oredovisade emendationer eller omarbetningar). Vi menar att detta är en alltför snäv, dåligt förankrad och godtycklig arbetsgång, som dessutom riskerar att avskärma Svenska kyrkan från det levande musikalivet ute i samhället. Ett bredare och mer representativt urval borde i stället göras i en öppen process. I kommentarsvolymen ges för övrigt ingen motivering till varför musiken i handboken alls bör förnyas. En rimlig arbetsmodell borde annars vara att först ange förändringsbehoven, sedan redovisa önskade övergripande målsättningar och först därefter inleda det konkreta arbetet med förslagets utformning.

Musikserierna B-E innebär ingen musikalisk förnyelse

Kyrkohandboksförslagets serier B, C och E innebär - i förhållande till nuvarande Kyrkohandbok - i stort sett ingen breddning av genre, stil eller konstnärliga uttryck. Viktiga idiom saknas helt, såsom jazz och folkmusik samt många nutida uttryck inom konstmusik och populärmusik, musikformer som är mycket uppskattade och framgångsrika i Svenska kyrkans rika och välbesökta konsertliv.

Konkreta musikaliska överväganden

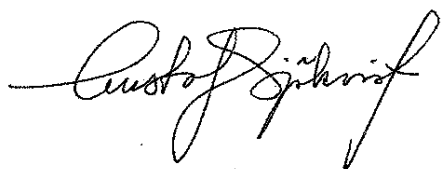
Användbarheten och genomförbarheten i den nya musikdelen är på en rad punkter betydligt svagare än i gällande kyrkohandbok. Man har exempelvis av oklara skäl konsekvent gått ifrån fri kantillation i de nya prefationerna och församlingssvaren, detta trots att de är skrivna i recitativisk stil. Detta förflyttar ansvaret från ackompanjatören (vilken tidigare kunde följa liturgens recitation) till liturgen, som nu måste följa angivna notvärden som i en solosång. Detta signalerar också ett skifte i synen på dessa texter från ett förhöjt tal (liturgens gestaltande roll i Mässan), till fixerade metriska framföranden med prästen som solist, vilket innebär ett onödigt och omotiverat brott i eukaristidelens tidigare sammanhängande liturgiska enhet.

En stor mängd allvarliga notations-, sång- och speltekniska problem och rena felaktigheter behåftar Kyrkohandboksförslaget som det nu står. Dessutom är textunderläggningen både språk- och musikfrämmande.

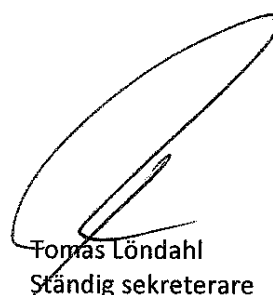
Bara att revidera de påtagligaste svagheter skulle innebära ett mycket omfattande arbete. Då dessa svagheter även är länkade till en del mer djupgående problem är egendomligheterna och de rena felaktigheterna i notationen långt mer allvarliga som symptom än som praktiska problem.

Kungl. Musikaliska akademien

Stockholm den 28 januari 2014

Gustaf Sjökvist
Preses

Tomas Löndahl
Ständig sekreterare